

Oko za oko, zub za zub aneb trest smrti perspektivou filosofie Immanuela Kanta

Roman Sukdolák¹

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Praha

sukdolak.roman@live.com

Summary

An eye for an eye, a tooth for a tooth or the death penalty from the perspective of Immanuel Kant's philosophy. The present study aims to depict the issue of the death penalty in the thought of the philosopher Immanuel Kant. After a short introduction into Kant's *practical philosophy*, the attention is first focused on the topic of suicide. The second part of this work aims to explain Kant's attitude to the death penalty. For this purpose, attention is also paid to the interpretation of the so-called *ius talionis*, which plays a crucial role in Kant's philosophy in the issue of the death penalty. The basic question of this study is whether human life or morality is more valuable to Kant. Kant's lesser known works *The Metaphysics of Moral* and *Lectures on Ethics* are used as the principal source in which Kant clarifies his attitude to the death penalty and the value of human life.

***

Ponoří-li se člověk do studia *praktické filosofie* německého myslitele Immanuela Kanta, tak je přirozené, že dříve či později narazí v rámci svého zkoumání na takzvaný *kategorický imperativ*. S tímto zásadním pojmem se může čtenář setkat kupříkladu v Kantově *Kritice praktického rozumu*² či v jeho *Základech metafyziky mravů*.³ Z posledně jmenovaného díla se tak dozvídáme, že základní formule *kategorického imperativu* zní: „jednej jen podle té *maximy*, u níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem.“⁴ S využitím tohoto *imperativu* by tak podle Kanta mělo být možné ověřit, zda může být nějaká *subjektivní maxima* univerzálně platná a závazná pro všechny *rozumové bytosti*, a to bez jakékoli výjimky, přičemž zároveň platí, že vůli podřízenou tomuto *obecnému praktickému zákonu* lze považovat za zcela *autonomní*, a tudíž nezávislou na veškerých vnějších vlivech, které by nevyplývaly přímo z *čistého praktického rozumu*.

V již zmiňovaných *Základech metafyziky mravů* pak Kant představuje postup, prostřednictvím něhož má být univerzálnost *maximy* posuzována. Ten demonstruje na čtyřech specifických příkladech možného jednání, jež se týkají *lhaní, sebevraždy, zanedbávání vlastních talentů a neochoty pomáhat bližním*.⁵ Nás bude v tuto chvíli zajímat především Kantův postoj k sebevraždě.⁶ Pokusme se tedy nyní představit si člověka, který se pod tíhou neustálých útrap rozhodl skoncovat s vlastním životem. Jeho *maxima* by tak mohla znít kupříkladu následovně: „ze sebelásky učiním svým principem, že pokud

¹ Mgr. Roman Sukdolák, alma mater je Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.

² I. Kant, *Kritika praktického rozumu*, Praha 1996.

³ I. Kant, *Základy metafyziky mravů*, Praha 2014.

⁴ *Ibid.*, s. 40 (421).

⁵ *Ibid.*, s. 41-43 (421-423).

⁶ *Ibid.*, s. 41 (421-422).

život hrozí při svém dalším trvání více zlem, než slibuje příjemnosti, tak si ho zkrátím.“⁷ Je možné, aby se takováto *maxima* stala *obecným praktickým zákonem*?

Rozhodnutí se pro sebevraždu představuje podle Kanta takové rozhodnutí, které vyplývá z pocitů libosti a nelibosti. „Vzít si život z omrzelosti životem znamená učinit tak ze sebelásky (...).“⁸ Kdybychom takovouto *maximu*, z níž vyplývá, že sebevražda má být odpovědí na přetrvávající pociťování nelibosti, chtěli myslet naprosto univerzálně, znamenalo by to, že jakýkoli přetrvávající nelibý pocit by nevyhnutelně vedl ke snaze vzít si život. Pocit nelibosti má však v přírodě podle Kanta zcela opačný význam. Jedná se o vjem, jenž nás zpravuje o nedostatku, který bychom se měli snažit odstranit, a díky tomu se naopak přiblížili pocitu libosti. Jednoduše řečeno, je tedy důvodem existence pocitu nelibosti život podporovat, nikoli jej ztracovat. Kdyby se sebevražda stala *obecným praktickým zákonem*, tak by všechny přírodní bytosti vůbec nemohly existovat. Život není totiž bez pocitu nelibosti vůbec myslitelný. Pociťování nelibosti proto v žádném případě nemůže vyústit v nutnou podmínku pro sebevražedné jednání, které by se mohlo stát *obecně platným praktickým zákonem*.

Stejně tak Immanuel Kant v *Základech metafyziky mravů* v rámci výkladu *kategorického imperativu* tvrdí, že člověk nesmí spáchat sebevraždu, neboť by každá *rozumová* bytost měla jednat tak, aby používala lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel, nikdy pouze jako prostředek.⁹ Při snaze o sebevraždu by však člověk sebe sama jakožto pouhý prostředek využil. Jedinec, jehož plánem je vzít si život, totiž takto činí z toho důvodu, aby již nemusel snášet své životní útrapy. Na základě *kategorického imperativu* však takovýmto způsobem člověk sám se sebou ani s žádnou další *rozumovou* bytostí nakládat nesmí, neboť každá *rozumová* bytost včetně jeho samého disponuje dle Kanta *absolutní hodnotou*.¹⁰ *Maxima* sebevraždy se proto *obecně platným praktickým zákonem* stát nemůže.

Do jisté míry by se tak dozajista dalo v přeneseném slova smyslu říct, že se *kategorický imperativ* vzhledem k problematice sebevražedného jednání staví na stranu života. Přiklání se však tento *obecný praktický zákon* k životu pokaždé? V *Základech metafyziky mravů* Kant tvrdí, že každá *rozumová* bytost disponuje *absolutní hodnotou* – bylo by ale možné na základě výše zmíněného rovněž předpokládat, že takovouto absolutní či nedotknutelnou hodnotou disponuje v Kantově *praktické filosofii* i samotný lidský život? Co kdybychom dokázali nalézt případ, v rámci něhož by zachování něčího života nebylo slučitelné s *obecně dobrým* jednáním? S takovýmto případem se můžeme v praxi do jisté míry setkat kupříkladu v rámci trestního práva, které se i v dnešní době stále na mnohých místech tohoto světa uchyluje k užívání trestu smrti. Smrt člověka tak v určitých situacích představuje způsob, prostřednictvím něhož lze docílit spravedlnosti či dobra. V tomto ohledu se tak lze ptát, jaké stanovisko by vzhledem k problematice trestu smrti zastával sám Kant. Co má podle Kanta větší hodnotu – mravnost, nebo život? Tuto ideu se pokusme prověřit na následujících řádcích.

---

⁷ I. Kant, *Základy metafyziky mravů*, Praha 2014, s. 41 (422).

⁸ O. Höffe, *Kantův kategorický imperativ jako kritérium mravnosti*, in: J. Chotaš, J. Karásek, *Kantův kategorický imperativ*. Praha 2005, s. 32.

⁹ I. Kant, *Základy metafyziky mravů*, Praha 2014, s. 48 (429).

¹⁰ *Ibid.*, s. 48 (429).

V *Metafyzice mravů*¹¹ Kant formuluje názor, že trest smrti představuje jediný způsob, prostřednictvím něhož je možné spravedlivě potrestat ty nejzávažnější trestné činy – smrt je tak podle něj adekvátním trestem například za úmyslné zabití člověka či za vzpouru – toto tvrzení je Kantem v *Metafyzice mravů* formulováno vcelku jednoznačně: „Pokud (...) [někdo] spáchal vraždu, musí zemřít.“¹² Kantovo stanovisko ospravedlňující trest smrti je zde založeno na výkladu takzvaného zákona odplaty (*lex talionis*, *ius talionis* či *Wiedervergeltungsrecht*), jenž člověku ukládá povinnost trestat pachatele protiprávní činnosti úměrně vůči způsobené škodě, kterou daný pachatel způsobil své oběti. Tento princip trestání je taktéž dobře znám pod výrazem „oko za oko, zub za zub,“¹³ který se objevuje například ve *Starém zákoně* ve druhé knize *Mojžíšově*. Podle zákona odplaty by tudíž měl mezi zločinem a jeho potrestáním existovat jakýsi vztah rovnosti (*Gleichheit*), přičemž sám *ius talionis* má představovat princip, na základě něhož trestněprávní instituce mohou určovat kvantitu a kvalitu trestu tak, aby potrestání co nejlépe odpovídalo povaze trestaného provinění.¹⁴ Vzhledem k tématu vězeňství pak můžeme rovněž říci, že prostřednictvím zákona odplaty má být zajištěno, aby zločincům bylo ve věznicích odejmáno přesně tolik svobody, kolik svobody bylo skrze trestnou činnost odejmuto jejich obětím. Na základě tohoto teoretického rovnoměrného vztahu mezi zločinem a trestem následně Kant vyvozuje, že vražda musí být trestána smrtí, neboť neexistuje žádný jiný způsob, kterým by ji bylo možné plnohodnotně odškodnit či odčinit.¹⁵ Pokud by vztah mezi zločinem a jeho potrestáním nebyl rovnoměrný, tedy pokud by výše trestu byla vyšší či nižší, než je výše škody daného provinění, bylo by toto potrestání nespravedlivé, a tak, aby bylo dosaženo spravedlnosti, je dle Kanta potřeba pokaždé vzhledem k vykonané trestné činnosti volit jedině takové potrestání, které pachateli způsobí zhruba stejně závažnou škodu, jakou on sám svým jednáním způsobil oběti.

V tomto ohledu je pak Kant považován za zastávce myšlenky *retributivismu* či *retributivní spravedlnosti*, jejíž požadavkem je právě to, aby mezi závažností trestu a závažností trestaného činu existoval rovnovážný vztah. V kontrastu k některým středověkým metodám trestání, které bychom z dnešního pohledu mohly považovat za příliš kruté či až nelidské, pak princip *retributivismu* může působit vzhledem ke snaze nacházet vůči způsobované protiprávní činnosti adekvátní tresty mnohem přiměřeněji. Jeho cílem tedy již nemá být demonstrování státní moci a vytváření násilných odstrašujících příkladů, nýbrž jím má být nacházení rovnováhy a spravedlnosti.¹⁶

¹¹ I. Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996.

¹² Ibid., s. 106 (6:333). Překlad autora: „If (...) [someone] has committed murder he must die.“

¹³ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona* (Ex 21:24), ekumenický překlad, URL: <http://www.bible.cz/> (7.3.2021)

¹⁴ Editoři *Encyclopaedia Britannica*. „Talion“, in: *Encyclopedia Britannica*, 22. 02. 2011 [online].

URL: <https://www.britannica.com/topic/talion> (6.3.2021); N. T. Potter, Jr., *The Principle of Punishment Is a Categorical Imperative*, in: *Autonomy and Community: Readings in Contemporary Kantian Social Philosophy*. Albany 1998, s. 170, 172-173; B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2., Cambridge 2010, s. 4-6.

¹⁵ T. E. Hill, *Kant on Punishment: A Coherent Mix of Deterrence and Retribution?*, in: *Jahrbuch für Recht und Ethik / Annual Review of Law and Ethics*, Vol. 5., Berlin 1997, s. 209-300. I. Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996, s. 106-107 (6:332-6:333); B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2., Cambridge 2010, s. 4-5.

¹⁶ J. F. Meyer, *Retributive Justice*, in: *Encyclopedia Britannica*, 12. 09. 2014 [online].

I takováto zásada trestání má však v rámci Kantovy *praktické filosofie* určité meze. Ačkoli se jedná o princip založený na *proporcionalitě* a *rovnosti*, tak jej nelze chápat doslovně. Trest by měl být stejného druhu jako zločin, jen pokud je to fyzicky uskutečnitelné a *morálně* přijatelné. V opačném případě je pak nutné hledat a zvolit přiměřenou a legitimní náhradu.¹⁷ Takovými prohřešky, které bychom neměli trestat jimi samými, jsou kupříkladu znásilnění, pederastie či zoofilie. Znásilnění sexuálního útočnicka by totiž samo o sobě s ohledem na Kantovu teorii znamenalo dopustit se zločinu. Každý trest totiž podle Kanta v souladu s jeho *praktickou filosofií* „musí být osvobozen od jakéhokoli špatného zacházení, které by mohlo učinit lidskost člověka (...) čímsi ohavným.“¹⁸ Proto Kant v *Metafyzice mravů* navrhuje jako adekvátní potrestání pro znásilnění a pederastii kastraci a pro zoofilii trvalé vyhoštění ze společnosti.¹⁹ Avšak pokud výkonu trestu ve formě „oko za oko, zub za zub“ nic nebrání, což znamená, že daný způsob potrestání není nemožný ani nemorální, tak by dle Kanta mělo mít uložení takového trestu vzhledem ke snaze o dosažení co nejvyšší míry spravedlnosti přednost.

Nakolik jsou však tyto náhradní tresty skutečně vůči svému provinění adekvátní, není zcela zřejmé, a tak se nabízí otázka, na základě čeho by měla být tato ekvivalentní potrestání vybírána. V dnešní době by například jako substitut trestání založeného na *zákonu odplaty* mohlo sloužit omezování volného pohybu, kdy je zločinci jakožto trest vzhledem k jeho provinění vyměřována specificky dlouhá doba, kterou musí strávit za stěnami věznice. Způsobů, jimiž by bylo možné protiprávní činnost trestat, by nepochybně mohlo být vymyšleno mnoho, avšak bez spolehlivého, jednoznačného a univerzálního kritéria, s jehož využitím by byly tyto tresty vybírány a přiřazovány k jednotlivým zločinům, se může zdát takovýto princip trestání nekonzistentní a tedy z pohledu dosahování spravedlnosti taktéž náchylný k chybovosti. Čím závažnější zločin je, tím větší taktéž vzniká tlak na uložení spravedlivého a dostatečně velkého trestu, což mimo jiné znamená, že čím větší prohřešek vznikne, tím větší také může nastat nespravedlnost, bude-li tento prohřešek chybně a neadekvátně potrestán. Jako řešení by pravděpodobně musel být vytvořen jakýsi komplexní hodnotící systém, jenž by trestněprávním institucím umožňoval porovnávat hodnoty jednotlivých zločinů a trestů, na základě čehož by následně tyto instituce mohly určovat přesný poměr mezi mírou svobody, jež byla odebrána oběti, a mírou svobody, jež má být odebrána pachateli. Uskutečnění takového záměru by však bezpochyby představovalo velmi složitý a náročný proces. Nalézt pro každý způsobený protiprávní čin takové potrestání, které by jak kvalitativně, tak kvantitativně odpovídalo povaze daného zločinu, se jeví téměř nemožné. I kdybychom se ale přece jen rozhodli takovýto systém vypracovat, tak stále nevíme, jak a podle čeho by měly být veškeré dílčí tresty a zločiny hodnoceny či porovnávány. Pokud bychom se například rozhodli všechna provinění vůči zákonům trestat uvězněním, tak není zřejmé, na základě čeho bychom dovedli pro každý jed-

---

URL: <https://www.britannica.com/topic/retributive-justice> (13.3.2021); N. T. Potter, Jr., *The Principle of Punishment Is a Categorical Imperative*, in: *Autonomy and Community: Readings in Contemporary Kantian Social Philosophy*, Albany 1998, s. 169.

¹⁷ T. E. Hill, *Kant on Punishment: A Coherent Mix of Deterrence and Retribution?*, in: *Jahrbuch für Recht und Ethik / Annual Review of Law and Ethics*, Vol. 5., Berlin 1997, s. 302; B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2., Cambridge 2010, s. 6.

¹⁸ I. Kant, *The Metaphysics of Morals*. Cambridge 1996, s. 106 (6:333). Překlad autora: „(...) must still be freed from any mistreatment that could make the humanity in the person (...) into something abominable.“

¹⁹ *Ibid.*, s. 130 (6:363).

notlivý přestupek spolehlivě nalézt adekvátní dobu, kterou by bylo nutné strávit za mřížemi. Z tohoto úhlu pohledu se tak skutečně nabízí ta idea, že jako nejvhodnější a nejspravedlivější zákon pro ukládání trestů je skutečně přísně aplikovaný *ius talionis*, z něhož vyplývá, že zločinec má být trestán takovým způsobem, který přesně odpovídá postupu jeho protiprávní činnosti.²⁰ Jakými způsoby by se ale trestal například obchod s drogami, daňový únik nebo křivá přísaha?²¹ Je možné v takovýchto případech rozklíčovat přesný rozsah způsobené škody? Ba dokonce se můžeme ptát, zda je vůbec možné pokoušet se skutečný rozsah škod rozklíčovat i u kteréhokoli jiného zločinu. Je evidentní, že značná část trestné činnosti být trestána dle striktního *zákona odplaty* nemůže, a tak bychom se bez určitého souhrnného systému, podle něhož by se zločiny a tresty musely porovnávat, neobešli, avšak je více než patrné, že vypracování takového systému s sebou nese řadu nesnází a problémů.

Je tedy vzhledem k *zákonu odplaty*, jehož užití, jak jsme si nyní naznačili, není ve spojení s Kantovou *praktickou filosofií* zcela jednoznačné, skutečně oprávněné tvrdit, že je tím nejadekvátnějším trestem za úmyslné zabití člověka, po němž mohou právní instituce sáhnout, trest smrti? Nebylo by vhodnější k jejímu potrestání přistupovat obdobně, jako tomu bylo například v případě znásilnění či pederastie? Dle Kantových slov nikoli. Vražda podle něj ztělesňuje natolik závažné provinění, které jiným způsobem vzhledem k *zákonu odplaty* spravedlivě potrestat nelze. Úmyslné zavraždění člověka totiž podle Kanta nepředstavuje závažný zásah pouze do možnosti užívat takzvanou *svobodu vnější*, jež by mohla být teoreticky vykompenzována stejně hodnotným trestem například v podobě celoživotního uvěznění, nýbrž je pro danou oběť taktéž nesmazatelným zásahem do *svobody vnitřní* – v případě *vnější svobody*, kterou bychom mohli nazývat rovněž *svobodou politickou*, je nezbytné předpokládat existenci dalších *rozumových* bytostí, jež si mohou vzájemně do této svobody zasahovat, a rovněž je potřeba předpokládat jakousi funkčnost právních institucí, které mají tuto svobodu z právního hlediska zajišťovat a vymáhat,²² přičemž *svoboda vnitřní* je zde naopak vzhledem ke Kantově *praktické filosofii* chápána jakožto svoboda, která vychází čistě z *praktického rozumu* a závisí pouze na vlastní vůli jedince, tudíž se jedná o takový druh svobody, jenž umožňuje člověku *autonomní* jednání. Znemožní-li tedy vrah své oběti užívání jak *vnitřní*, tak i *vnější svobody*, mělo by být následně stejné potrestání vyměřeno i jemu samému. Pokud vražda skutečně oběti zabraňuje vykonávat *vnitřní* i *vnější svobodu*, tak by zvolený trest skutečně neměl vzhledem k *zákonu odplaty* upírat zločinci pouze *svobodu vnější*, nýbrž by jej měl připravit rovněž i o *svobodu vnitřní*, a tudíž by jej měl zbavit možnosti dosahovat *autonomie*.²³

²⁰ N. T. Potter, Jr., *The Principle of Punishment Is a Categorical Imperative*, in: *Autonomy and Community: Readings in Contemporary Kantian Social Philosophy*. Albany 1998, s. 181-182; B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review, Volume 15, Issue 2*. Cambridge 2010, s. 7-8.

²¹ N. T. Potter, Jr., *The Principle of Punishment Is a Categorical Imperative*, in: *Autonomy and Community: Readings in Contemporary Kantian Social Philosophy*. Albany 1998, s. 181.

²² I. Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996, s. 85-89 (6:306-6:311); N. T. Potter, Jr., *The Principle of Punishment Is a Categorical Imperative*, in: *Autonomy and Community: Readings in Contemporary Kantian Social Philosophy*. Albany 1998, s. 171; B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review, Volume 15, Issue 2*, Cambridge 2010, s. 3.

²³ I. Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996, s. 106-107 (6:332-6:333); B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review, Volume 15, Issue 2*, Cambridge 2010, s. 9, 17.

Z právního hlediska se takovýto argument zdá být vsutku plausibilní. Vztáhne-li člověk ruku na život druhého a zmaří-li tím jeho schopnost užívání a vyjadřování *svobody*, tak se potrestání ve formě trestu smrti udělené na základě *zákona odplaty* opravdu jeví jako adekvátní a spravedlivý rozsudek. Z pohledu *morálky* se ale může zdát takovýto argument nedostatečný, a to právě z toho důvodu že poprava odepírá člověku možnost užívat jeho *svobody* stejně jako vražda. V tuto chvíli je ovšem nutné zdůraznit, že upírání svobody ztělesňuje samotný princip trestání. Pokud chceme namítat, že je trest smrti nepřijatelný, neboť člověku znemožňuje užívání jeho svobody, tak bychom nutně museli zpochybnit koncept trestání jako celek.

Podle Kanta je ale trestání a vymáhání práv občanů základem spravedlivé společnosti. Bez možnosti svobodu bránit a tudíž ji i odepírat, by nemohl právní stát dobře a spravedlivě fungovat. Z toho důvodu je také nezbytná existence trestněprávních institucí, jejichž účelem je tuto svobodu zajišťovat, a tak je zároveň nutné, aby tatáž svoboda mohla být těmito institucemi v určitých protiprávních situacích člověku odepírána. Možnost či existence *vnější svobody* je tak dle Kantových slov dokonce zřízením takovýchto trestněprávních institucí přímo podmíněna.²⁴

V *Metafyzice mravů* Kant navíc zdůrazňuje, že „*právo trestat je kategorický imperativ (...)*“²⁵ což znamená, že by toto právo mělo být univerzálně platné a bezpodmínečně nutné. S ohledem na danou problematiku se ovšem takovýto *kategorický imperativ* netýká *svobody vnitřní*, nýbrž v tomto případě platí pro *svobodu vnější*. *Vnitřní svoboda* se totiž nachází mimo jakýkoli právní dosah, a tak ji ani nelze z právního hlediska vymáhat. Vzhledem k dodržování společenských zákonů je tak důležitá *legalita*, nikoli *moralita*.^{26,27} Perspektivou takového *kategorického imperativu* pak mohou být z právního hlediska považována za oprávněná a správná tedy pouze taková jednání, která mohou v souladu s *obecně platným zákonem* koexistovat se svobodou každé další *rozumové* bytosti.²⁸ I tento *kategorický imperativ* v sobě tudíž obsahuje požadavek principu *rovnosti*, z čehož Kant mimo jiné vyvozuje, že z práva na svobodu vyplývá taktéž oprávnění trestat toho, kdo toto právo porušuje. Zákony proto v sobě musejí zahrnovat určité donucovací či represivní prostředky, jež mají člověka odrazovat od nezákonného jednání. Hrozba trestu má pak představovat jakousi náhradu vnitřní *morální* motivace jednat dle zákona.²⁹ Odepírání svobody je tedy podle Kanta nutným způsobem zajišťování rovnoměrného a spravedlivého trestání protiprávní činnosti v rámci lidské společnosti.

---

²⁴ I. Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996, s. 85 (6:306); B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2, Cambridge 2010, s. 11-12.

²⁵ I. Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996, s. 105 (6:332). Překlad autora: „The law of punishment is a categorical imperative (...).“

²⁶ N. T. Potter, Jr., *The Principle of Punishment Is a Categorical Imperative*, in: *Autonomy and Community: Readings in Contemporary Kantian Social Philosophy*. Albany 1998, s. 171; B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2, Cambridge 2010, s. 3.

²⁷ *Obecný praktický zákon* omezuje lidskou činnost jen za pomoci myšlenky, kdežto zákon společenský omezuje činy člověka hrozbou trestu.

²⁸ I. Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996, s. 24 (6:230-231).

²⁹ S. W. Holtman, *A Kantian Approach to Prison Reform*, in: *Jahrbuch für Recht und Ethik / Annual Review of Law and Ethics*, Vol. 5., Berlin 1997, s. 317; I. Kant, *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996, s. 25-26 (6:231-6:232); N. T. Potter, Jr., *The Principle of Punishment Is a Categorical Imperative*, in: *Autonomy and Community: Readings in Contemporary Kantian Social Philosophy*. Albany 1998, s. 171.

Jak již ale bylo naznačeno, tak by někdo mohl namítat, že poprava znevažuje *absolutní hodnotu* člověka. S žádnou *rozumovou* bytostí by totiž na základě Kantovy *praktické filosofie* nemělo být nikdy zacházeno jako s pouhým prostředkem, nýbrž vždy jediné jako s *účelem o sobě*. Proti této výhradě vznešené k ukládání trestu smrti lze však namítnout, že *absolutní hodnota* člověka nespočívá v jeho samotném životě, tedy ve faktu, že je naživu, nýbrž že spočívá přímo v jeho existenci. Na tuto ideu trefně poukazuje autor článku *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*³⁰ jménem Benjamin Schertz Yost, jenž v tomto svém textu zdůrazňuje několik vět z Kantových *Přednášek o etice*,³¹ které tuto tezi dokládají. Kant zde totiž tvrdí, že „je lepší obětovat život nežli ztratit morálitu,“³² z čehož skutečně vyplývá, že život jako takový podle Kanta *absolutní hodnotou* nedisponuje. Dle Kantových slov „není nezbytné žít, ale je nezbytné, abychom, dokud jsme naživu, jednali počestně (...).“³³ Hodnota života tak spočívá na tom, zda člověk, který daný život žije, jedná, či nejedná v souladu s *obecným praktickým zákonem*. Kdyby si měl bezpodmínečně počestný člověk vybrat mezi spácháním zločinu a smrtí, tak by si z pohledu Kantovy filosofie musel vybrat smrt.³⁴ „Zatímco je život (...) prostředkem pro vyjádření svobody, tak sám život účelem o sobě není. Život má hodnotu, pouze pokud slouží naší morální existenci.“³⁵ Jestliže tedy samotný život *absolutní hodnotu* postrádá, znamená to, že na život neexistuje ani žádné *absolutní právo*, které by mohlo být odsouzenému člověku v případě popravy odepíráno.

Na základě výše řečeného lze tedy rovněž předpokládat, že život vraha jakožto prostředek pro vyjadřování jeho *svobody* čili pro uskutečňování jeho přirozeného *určení* neslouží. Prostřednictvím svých činů se takovýto člověk naopak *svobodě* vzdaluje, což mimo jiné znamená, že skrze tyto činy znevažuje hodnotu svého *lidství*. Jelikož tedy vrah svůj život nevyužívá k naplňování své *morální* existence, tak ani nemůže mít hodnotu, jež by převážila požadavek spravedlivého potrestání v podobě trestu smrti vyplývajícího ze *zákona odplaty*. Jinými slovy by se tak dalo říct, že vrah dokonce postrádá potenciál stávat se člověkem. A ačkoli je tedy možné namítat, že *důstojnost* člověka by měla být dostatečným důvodem trest smrti odmítnout, tak nelze opomíjet, že optikou Kantovy *praktické filosofie* je *důstojný* pouze takový člověk, který plní všechny své *povinosti* vzhledem k *obecnému praktickému zákonu*. *Absolutní hodnotu* tedy může mít hypoteticky jediné život dokonale *morálního* člověka. A pokud takovouto hodnotu skutečně život nějakého člověka má, tak se dozajista jedná o jedince, jenž se ve svém životě nikdy vraždy nedopustil. Odepírat prostřednictvím popravy člověku jeho *důstojnost* je nemožné, pokud tento člověk svými činy dokazuje, že *důstojností* nedisponuje.³⁶ Trest smrti se tedy v případě trestání vraždy zdá být vzhledem k doposud řečenému

³⁰ B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2. Cambridge 2010, 2044-2394 (online). s. 1-27.

³¹ I. Kant, *Lectures on Ethics*, Cambridge 1997.

³² *Ibid.*, s. 147 (27:373). Překlad autora: „It is better to sacrifice life than to forfeit morality.“

³³ *Ibid.*, s. 147 (27:373). Překlad autora: „It is not necessary to live, but it is necessary that, so long as we live, we do so honourably (...).“

³⁴ I. Kant, *The Metaphysics of Morals*. Cambridge 1996, s. 107 (6:333-6:334).

³⁵ B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2., Cambridge 2010, s. 13-14. Překlad autora: „(...) While life is a vehicle for a being to express its freedom, life as such is not an end-in-itself. Life has value only in so far as it serves our moral existence.“

³⁶ I. Kant, *Lectures on Ethics*, přel. P. Heath. Cambridge: Cambridge University Press, 1997, s. 147 (27:373); I. Kant, *Základy metafyziky mravů*, 3. vyd., přel. L. Menzel. Praha: OIKOYMENH, 2014, s. 59 (439-440); B. S. Yost, *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2, Cambridge 2010, s. 14.

v rámci Kantova filosofického systému oprávněným, legitimním a spravedlivým řešením, které lze považovat za *obecně dobré*. Na závěr tudíž můžeme skutečně říct, že mravnost je v rámci Kantovy filosofie hodnotnější než samotný lidský život.

Shrnutí

Předložená studie si klade za cíl představit a vyložit problematiku trestu smrti v myšlení filosofa Immanuela Kanta. Po krátkém úvodu do Kantovy *praktické filosofie* je nejprve věnována pozornost otázce sebevraždy. Poté si práce klade za cíl podrobně objasnit Kantův postoj k problematice trestu smrti. K tomuto cíli je zde rovněž věnována pozornost výkladu takzvaného *zákona odplaty*, který hraje v Kantově filosofii vzhledem k problematice trestu smrti zásadní roli. Základní otázka této práce zní, zda je pro Kanta hodnotnější lidský život, nebo mravnost. Jako hlavní prameny, v němž Kant ozřejmuje své stanovisko ohledně trestu smrti a hodnoty lidského života, jsou zde využita Kantova méně známá díla *Metafyzika mravů* a *Přednášky o etice*.

Použitá literatura

Primární

Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, ekumenický překlad, URL:

<http://www.biblenet.cz/>

Kant, I., *Lectures on Ethics*, Cambridge 1997

Kant, I., *Kritika praktického rozumu*, Praha 1996

Kant, I., *Studie k dějinám a politice*, Praha 2016

Kant, I., *The Metaphysics of Morals*, Cambridge 1996

Kant, I., *Základy metafyziky mravů*, Praha 2014

Sekundární

Editoři Encyclopaedia Britannica. „*Talion*“, in: *Encyclopedia Britannica*, URL:

<https://www.britannica.com/topic/talion>.

Hill, T. E., *Kant on Punishment: A Coherent Mix of Deterrence and Retribution?*, in: *Jahrbuch für Recht und Ethik / Annual Review of Law and Ethics*, Vol. 5., Berlin 1997, s. 291-314.

Holtman, S. W., *A Kantian Approach to Prison Reform*, in: *Jahrbuch für Recht und Ethik / Annual Review of Law and Ethics*, Vol. 5., Berlin 1997, s. 315-331.

Chotaš, J., Karásek, J., *Kantův kategorický imperativ*, Praha 2005

Kuneš, J., *Kantův morální zákon*, Praha 2017

Meyer, J. F., „*Retributive Justice*“, in: *Encyclopedia Britannica*, 12. 09. 2014 [online]. [cit. 13. 03. 2021]. URL: <https://www.britannica.com/topic/retributive-justice>.

Potter, Jr., N. T., *The Principle of Punishment Is a Categorical Imperative*, in: *Autonomy and Community: Readings in Contemporary Kantian Social Philosophy*, Albany 1998, s. 169-190.

Röd, W., *Německá klasická filosofie I.*, Praha 2015

Yost, B. S., *Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered*, in: *Kantian Review*, Volume 15, Issue 2., Cambridge 2010, s. 1-27.